ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 24.9.2025 г.
COM(2025) 516 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

Доклад за напредъка по изпълнението на Механизма за свързване на Европа (2021—2027 г.) за периода 2021—2024 г.

I. Въведение

Съгласно член 22, параграф 4 от Регламент (ЕС) 2021/1153 за създаване на Механизъм за свързване на Европа (МСЕ) за периода 2021—2027 г.[1] от Комисията се изисква да представя доклади за напредъка, които съдържат информация относно изпълнението на МСЕ и разкриват дали различните сектори следват графика. Регламентът за МСЕ беше приет през юли 2021 г., шест месеца след началото на многогодишната финансова рамка (МФР) за периода 2021—2027 г., а настоящият първи доклад за напредъка ще обхване периода 2021—2024 г.

Целта на Механизма за свързване на Европа е да се изграждат, развиват, модернизират и завършат трансевропейските мрежи в транспортния, енергийния и цифровия сектор. Безпроблемната трансгранична свързаност е необходимо условие за доброто функциониране на единния пазар на ЕС. Така се насърчава по-голямото икономическо, социално и териториално сближаване и се допринася за това ЕС да изпълни дългосрочните ангажименти за декарбонизация по Европейския зелен пакт. Настоящата програма е наследник на програмата на МСЕ за периода 2014—2020 г. (МСЕ1) в рамките на предишната МФР. Финансовият бюджет за изпълнение на програмата на МСЕ за периода 2021—2027 г. (МСЕ2) е в размер на 33,7 млрд. евро.

МСЕ е централно управляван инструмент. За транспортния и енергийния сектор МСЕ се осъществява с помощта на Европейската изпълнителна агенция за климата, инфраструктурата и околната среда (CINEA), а за цифровия сектор — с помощта на Европейската изпълнителна агенция за здравеопазването и цифровизацията (HaDEA). Механизмът се основава на конкуренция между проекти, подавани от организатори на проекти, като например управители на инфраструктура или частни дружества, докато траят редовните покани за представяне на предложения по МСЕ. Тази конкуренция гарантира високо качество при изготвянето на проектите и притиска участниците да ги изпълняват навременно. Този модел на управление гарантира, че средствата по МСЕ служат на приоритетите, определени в регламента. МСЕ се изпълнява чрез многогодишни работни програми, в които се уточняват графикът за поканите за представяне на предложения, темите им, примерният бюджет, както и критериите за подбор и възлагане.

Транспорт:

За сектор **транспорт** по линия на МСЕ се подкрепят инфраструктурни проекти от общ интерес, свързани с доизграждането и модернизацията на трансевропейската транспортна мрежа (TEN-T), за да се подпомогне развитието на ефективна, взаимосвързана и мултимодална трансевропейска транспортна мрежа и инфраструктура за интелигентна, оперативно съвместима, устойчива, приобщаваща, достъпна, безопасна и сигурна мобилност. МСЕ има за цел също така да се приспособят части от TEN-T за транспортна инфраструктура с двойно предназначение, за да се подобрят както гражданската, така и военната мобилност. Предвиденият за

[1] Регламент (ЕС) 2021/1153 на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2021 година за създаване на Механизъм за свързване на Европа и за отмяна на регламенти (ЕС) № 1316/2013 и (ЕС) № 283/2014 (текст от значение за ЕИП) (ОВ L 249, 14.7.2021 г., стр. 38—81).

МСЕ — Транспорт бюджет за периода 2021—2027 г. възлиза на 25,8 млрд. евро. Общо 11,3 млрд. евро са заделени за държавите, които отговарят на условията за получаване на подкрепа от Кохезионния фонд, а 1,7 млрд. евро — за проекти за военна мобилност с двойно предназначение.

Многогодишната работна програма на МСЕ — Транспорт, приета през август 2021 г.[2] и изменена през юли 2023 г.[3], обхваща годишните покани за представяне на предложения от 2021 г. до 2024 г. Поради високия коефициент на свръхзаявяване по тези покани, зрелостта на проектите и нарастващата инфлация след нашествието на Русия в Украйна изменението на многогодишната работна програма позволи целият наличен бюджет по настоящата МФР да се изтегли напред за покани за представяне на предложения за 2023 г. и 2024 г. по МСЕ — Транспорт.

Енергетика:

Направлението на МСЕ, посветено на енергийния сектор (**МСЕ — Енергетика**), има за цел разработването на проекти от общ интерес и проекти от взаимен интерес в рамките на политиката за трансевропейските енергийни мрежи (TEN-E)[4], за допълнително интегриране на вътрешния енергиен пазар, повишаване не оперативната съвместимост на мрежите през границите и секторите, създаване на благоприятни условия за декарбонизацията на икономиката и гарантиране на сигурността на доставките. МСЕ — Енергетика следва също така да улеснява трансграничното сътрудничество в областта на енергетиката, включително за проекти за енергия от възобновяеми източници. Бюджетът на МСЕ — Енергетика за периода 2021—2027 г. възлиза на 5,8 млрд. евро.

Първата многогодишна работна програма за МСЕ — Енергетика беше приета през август 2021 г.[5]. Тя беше изменена през октомври 2022 г.[6] след нападението на Русия срещу Украйна, за да се предостави техническа помощ за допълнителни проучвания, необходими за ускоряване на синхронизацията на електроенергийната система на балтийските държави с континенталната европейска мрежа[7].

---

[2] Решение за изпълнение C(2021) 5763 final на Комисията от 5 август 2021 г. относно финансирането на Механизма за свързване на Европа в сектор „Транспорт“ и приемането на работната програма за периода 2021—2027 г.

[3] Решение за изпълнение (2023) 4886 final на Комисията от 25 август 2023 г. за изменение на Решение за изпълнение C(2021) 5763 final относно финансирането на Механизма за свързване на Европа в сектор „Транспорт“ и приемането на работната програма за периода 2021—2027 г.

[4] Определени в Регламент (ЕС) 2022/869 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2022 г. относно указания за трансевропейската енергийна инфраструктура (ОВ L 152, 3.6.2022 г., стр. 45—102).

[5] Решение за изпълнение (2021) 5791 final на Комисията от 6 август 2021 година относно финансирането на енергийния сектор в рамките на Механизма за свързване на Европа и приемането на многогодишната работна програма за периода 2021—2027 г.

[6] Решение за изпълнение (2022) 7393 final на Комисията от 13 октомври 2022 година за изменение на Решение за изпълнение C(2021) 5791 final относно финансирането на енергийния сектор в рамките на Механизма за свързване на Европа и приемането на многогодишната работна програма за периода 2021—2027 г.

[7] Вж. Финансиране на проекти от общ интерес (europa.eu).

Преразгледаният Регламент за трансевропейската енергийна инфраструктура (TEN-E)[8] влезе в сила през 2022 г. В него са определени насоките за политиката на трансевропейската енергийна мрежа и процедурата за подбор на проекти от общ интерес (ПОИ) в рамките на ЕС, както и проекти от взаимен интерес (ПВИ) с държави извън ЕС[9]. Тези ПОИ и ПВИ за инфраструктура са една от двете категории проекти, които са допустими за финансиране по линия на МСЕ — Енергетика (другата категория са трансграничните проекти в областта на енергията от възобновяеми източници).

С това преразглеждане Регламентът за TEN-E беше приведен в съответствие с целта на ЕС за постигане на неутралност по отношение на климата до 2050 г., като при газовата инфраструктура за допустими бяха определени само проекти, които са необходими за прекратяване на енергийната изолираност на Кипър и Малта. С него бяха въведени и нови категории проекти: електроенерегийни мрежи в морето, проекти в областта на водорода и електролизьори. С оглед на преразглеждането през ноември 2023 г. беше приет нов списък на ПОИ и ПВИ, в който бяха посочени избраните проекти в новите категории и те бяха определени като допустими да кандидатстват по МСЕ, считано от 2024 г.[10].

Новата многогодишна работна програма за периода 2024—2027 г. беше приета през февруари 2024 г.[11].

Цифрови технологии:

МСЕ в цифровия сектор разполага с бюджет от около 1,6 млрд. евро. Механизмът има за цел да допринесе за разгръщането на безопасни и сигурни цифрови мрежи с много голям капацитет и 5G системи, увеличаване на устойчивостта и капацитета на цифровите опорни мрежи на териториите в ЕС, като се свържат със съседните територии, и насърчаване на цифровизацията на транспортните и енергийните мрежи. МСЕ в цифровия сектор (2021—2027 г.) има различни цели и по-голям бюджет от своя предшественик — МСЕ в областта на телекомуникациите (2014—2020 г.). МСЕ в цифровия сектор поставя ударението върху предоставянето на безвъзмездни средства за разгръщане на инфраструктура за цифрова свързаност с общоевропейско значение, докато за МСЕ в областта на телекомуникациите бяха разпределени 117 млн. евро за финансови инструменти в подкрепа на разгръщането на широколентова

[8] Регламент (ЕС) 2022/869 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2022 година относно указания за трансевропейската енергийна инфраструктура, за изменение на регламенти (ЕО) № 715/2009, (ЕС) 2019/942 и (ЕС) 2019/943 и на директиви 2009/73/ЕО и (ЕС) 2019/944 и за отмяна на Регламент (ЕС) № 347/2013 (ОВ L 152, 3.6.2022 г., стр. 45—102).

[9] ПВИ бяха въведени с преразглеждането на Регламента за TEN-E през 2022 г. и за първи път бяха определени като допустими за кандидатстване по МСЕ — Енергетика през 2024 г.

[10] Делегиран регламент (ЕС) 2024/1041 на Комисията от 28 ноември 2023 г. за изменение на Регламент (ЕС) 2022/869 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на списъка на Съюза на проекти от общ интерес и проекти от взаимен интерес (ОВ L, 2024/1041, 8.4.2024 г.).

[11] Приложение към Решение за изпълнение (2024) 482 final на Комисията от 1 февруари 2024 година за изменение на Решение за изпълнение C(2022) 7393 на Комисията относно финансирането на енергийния сектор в рамките на Механизма за свързване на Европа и относно приемането на многогодишната работна програма за периода 2021—2027 г.

инфраструктура, 130 млн. евро за WiFi4EU, а останалата част от бюджета — за цифрови услуги (около 900 млн. евро).

Първата Многогодишна работна програма на МСЕ в цифровия сектор, обхващаща поканите за представяне на предложения за периода 2021—2023 г., беше приета през декември 2021 г.[12] и изменена през април 2023 г.[13], за да се вземат предвид промените в готовността и търсенето при заинтересованите страни, както и последните промени в приоритетите на политиката. Втората многогодишна работна програма на МСЕ в цифровия сектор (за периода 2024—2027 г.) беше приета през октомври 2024 г.[14].

II. Покани за представяне на предложения от 2021 г. до 2024 г.

Транспорт:

МСЕ — Транспорт се разпределя основно чрез годишни покани за представяне на предложения. Досега са обявени и приключени три годишни общи покани и покани по политиката на сближаване с наличен бюджет от 19 млрд. евро. Пакетът за военна мобилност (1,7 млрд. евро) беше разпределен изцяло в три покани за представяне на предложения през периода между 2021 г. и 2023 г. Последната покана за представяне на предложения за общия пакет и пакета по политиката на сближаване (2,5 млрд. евро) приключи през януари 2025 г. и оценката е в ход. Това беше първата покана, основана на преразгледания Регламент за TEN-T[15], който влезе в сила през 2024 г.

Отзивът по поканите за представяне на предложения показа силен интерес от страна на организаторите на проекти, като коефициентът на свръхзаявяване съответства на почти трикратно надхвърляне на наличния бюджет. Непредизвиканата руска агресия срещу Украйна също така разкри необходимостта от подкрепа за развитието на гражданско-военната транспортна инфраструктура с цел справяне с последиците от новата геополитическа ситуация. Въздействието на повишените цени на енергията и суровините, както и липсата на работна ръка доведоха до допълнителни нужди от финансиране. В този контекст Комисията, със съгласието на Комитета за МСЕ, се възползва от гъвкавостта, предвидена в многогодишната работна програма за поканите за представяне на предложения за 2021 г. и 2022 г. (бяха отпуснати допълнителни

[12] Приложение към Решение за изпълнение (2021) 9463 final на Комисията от 16 декември 2021 г. относно финансирането на Механизма за свързване на Европа — цифров сектор и приемането на многогодишната работна програма за периода 2021—2025 г. Многогодишна работна програма за периода 2021—2023 г. — Механизъм за свързване на Европа — Цифрови технологии | Стратегия в областта на цифровите технологии.

[13] Приложение към Решение за изпълнение (2023) 2533 final на Комисията от 19 април 2023 г. за изменение на Решение за изпълнение C(2021) 9463 относно финансирането на Механизма за свързване на Европа — цифров сектор и приемането на многогодишната работна програма за периода 2021—2025 г. Многогодишна работна програма за периода 2021—2023 г. — Механизъм за свързване на Европа — Цифрови технологии | Стратегия в областта на цифровите технологии.

[14] Приложение към Решение за изпълнение (2024) 6891 на Комисията от 9 октомври 2024 г. относно финансирането на Механизма за свързване на Европа — цифров сектор и приемането на многогодишната работна програма за периода 2024—2027 г.

[15] Регламент (ЕС) 2024/1679 на Европейския парламент и на Съвета от 13 юни 2024 г. относно насоките на Съюза за развитието на трансевропейската транспортна мрежа, за изменение на регламенти (ЕС) 2021/1153 и (ЕС) № 913/2010 и за отмяна на Регламент (ЕС) № 1315/2013 (ОВ L, 2024/1679, 28.6.2024 г.).

средства в размер до 20 % от посочената в първоначалната работна програма сума). Освен това многогодишната работна програма на МСЕ за периода 2021—2027 г. беше изменена през юли 2023 г., за да се изтегли напред целият наличен бюджет по настоящата МФР в полза на поканите за представяне на предложения за МСЕ — Транспорт за 2023 г. и 2024 г.

Част от бюджета на МСЕ — Транспорт се разпределя за **Механизма за инфраструктура за алтернативни горива** (AFIF), който е създаден като смесен инструмент, съчетаващ безвъзмездни средства по линия на МСЕ с финансови инструменти, предоставени от национални насърчителни или търговски банки. С бюджет от 2,3 млрд. евро AFIF е предназначен за инфраструктурата за алтернативни горива, като например зарядни точки за електроенергия, електроенергия от брегово електрозахранване за кораби на котвена стоянка, станции за зареждане с водород и др. Периодичната покана за представяне на предложения по линия на AFIF от 2021 г. (с пет крайни дати) приключи в края на 2023 г.

Втората периодична покана за представяне на предложения по линия на AFIF с остатъчен бюджет от 1 милиард евро беше обявена през февруари 2024 г., като на всеки шест месеца до началото на 2026 г. ще бъдат определяни три крайни дати. Първата крайна дата беше септември 2024 г. До този краен срок бяха отпуснати 421 млн. евро на 39 избрани предложения.

Таблица 1: ***Покани за представяне на предложения по МСЕ — Транспорт за периода 2021—2023 г.***

	Предложения		**Бюджет**			**Коефициент на свръхзаявяване (*)**
Пакет	**Допустими**	**Успешни**	**Примерен**	**Заявен**	**Разпределен**	
Общо	909	299	8,5 млрд.	30,7 млрд.	9,5 млрд.	3,6
Сближаване	214	109	8,8 млрд.	19,6 млрд.	9 млрд.	2,2
AFIF	191	167	1,9 млрд.	2 млрд.	1,7 млрд.	1
Военна мобилност	186	95	1,7 млрд.	5 млрд.	1,7 млрд.	2,9
Общо всичко	1454	631	20,3 млрд.	56,8 млрд.	21,5 млрд.	2,8

(*) Коефициент на свръхзаявяване: поисканото финансиране, разделено на примерния бюджет на поканата за представяне на предложения.

Енергетика:

Бюджетът за МСЕ — Енергетика се разпределя чрез различни покани за представяне на предложения: i) поканата за проекти за енергийна инфраструктура (първоначално само за ПОИ, но от 2024 г. са допустими ПВИ) и ii) поканите за трансгранично сътрудничество в областта на енергията от възобновяеми източници (ТГ ВЕИ), които включват покана за подготвителни проучвания и покана за технически проучвания и строително-монтажни работи.

Поканата за представяне на предложения по МСЕ за ПОИ се отправя всяка година, като примерният бюджет е бил 785 млн. евро за 2021 г., 800 млн. евро за 2022 г., 750 млн. евро за 2023 г. и 850 млн. евро за 2024 г. По поканите за представяне на предложения по линия на МСЕ за ПОИ беше отбелязан висок дял на записване за участие и това доведе

до финансиране на подходящи проекти с безвъзмездни средства на стойност 95 % от примерния бюджет на поканите за представяне на предложения.

Таблица 2: ***Покани по линия на МСЕ — Енергетика за ПОИ за периода 2021—2024 г.***

	Предложения		Бюджет			Коефициент на свръхзаявяване (*)
Година	Допустими	Успешни	Примерен	Заявен	Разпределен	
2021 г.	11	5	785 млн.	1,3 млрд.	1 милиард	1,66
2022 г.	19	8	800 млн.	1,3 млрд.	601 млн.	1,68
2023 г.	11	8	750 млн.	1,3 млрд.	566 млн.	1,67
2024 г.	70	41	850 млн.	3,1 млрд.	1,25 млрд.	3,67
Общо всичко	111	21	3,2 млрд.	7 млрд.	3,5 млрд.	2,20

(*) Коефициент на свръхзаявяване: поисканото финансиране, разделено на примерния бюджет на поканата за представяне на предложения.

По поканата за представяне на предложения за 2021 г. беше отпусната по-голяма сума от първоначално предвидената в примерния бюджет на поканата. Макар при последващите покани за представяне на предложения през 2022 г. и 2023 г. да беше отбелязано свръхзаявяване, Комисията отпусна малко по-ниски суми от бюджетите на първоначалните покани. Това се дължи на строгия подбор на проектите, като се отчита тяхната зрялост, а оттам и вероятността за реализирането им, уместността на представените предложения предвид критериите за отпускане на средства и обосновката на нуждите от финансиране (налице е недостиг на финансиране, който не може да се преодолее без финансиране по линия на МСЕ).

Поканата за представяне на предложения за 2024 г. с примерен бюджет от 850 млн. евро беше обявена през април 2024 г. и приключи през октомври 2024 г., в резултат на което бяха отпуснати 1250 млн. евро за 41 от 70 допустими предложения.

Покани за представяне на предложения за трансгранични проекти за възобновяеми енергийни източници (ТГ ВЕИ)

От 2021 г. насам са организирани пет покани за представяне на предложения за **ТГ ВЕИ**: три покани за подготвителни проучвания (2021 г., 2022 г., 2023 г.) и две покани за технически проучвания и строително-монтажни работи (2022 г., 2023 г.). При подготвителните проучвания по първата покана е бил регистриран доста нисък дял на записване за участие, което е свързано с новостта на програмния елемент. През следващите две години съотношението на финансиране значително се подобри, въпреки че все още е скромно, което отразява процеса на създаване на набор от проекти, които отговарят на критериите.

Таблица 3: ***Покани за представяне на предложения за ТГ ВЕИ по линия на МСЕ — Енергетика за периода 2021—2023 г.***

	Предложения		Бюджет			Коефициент на свръхзаписване *
Година	Допустими	Успешни	Примерен	Заявен	Разпределен	
2021 г.	3	2	1 милион	473944	298944	0,5
2022 г.	5	3	31 млн.	44 млн.	22 млн.	1,42
2023 г.	10	9	51 млн.	74 млн.	68 млн.	1,45

Общо всичко	18	14	83 милиона	118 милиона	91 милиона	1,43

(*) Коефициент на свръхзаявяване: поисканото финансиране, разделено на примерния бюджет на поканата за представяне на предложения.

Третата покана за представяне на предложения ТГ ВЕИ за технически проучвания и строително-монтажни работи с примерен бюджет от 80 млн. евро беше публикувана през октомври 2024 г. и приключи през януари 2025 г. Поканите за представяне на предложения за ТГ ВЕИ за подготвителни проучвания бяха прекратени през 2024 г.

Цифрови технологии:

Първите три покани (2021 г., 2022 г., 2023 г.) обхванаха темите за опорна свързаност за Digital Global Gateways, 5G и Edge Cloud за интелигентни общности, 5G покритие по транспортните коридори и опорните мрежи за общоевропейски федерации за изчисления в облак. Тези покани разкриха високо търсене по определени теми (подводни кабели) и по-слабо търсене по други (като 5G коридори, поради липсата на пазарна готовност). Това доведе до динамично адаптиране на работната програма и на разпределението на ресурсите, като ресурсите бяха насочени към изграждане на устойчива, висококапацитетна и суверенна свързаност в рамките на ЕС и в международен план. Това беше ценен принос за втората работна програма на МСЕ в цифровия сектор (2024—2027 г.).

Таблица 4: ***Покани по линия на МСЕ в цифровия сектор за периода 2021—2023 г.***

	Предложения		**Бюджет**			**Коефициент на свръхзаявяване (*)**
Година	**Допустими**	**Успешни**	**Примерен**	**Заявен**	**Разпределен**	
2021 г.	51	38	258 млн.	555 млн.	151 млн.	2,15
2022 г.	63	38	277 млн.	923 млн.	260 млн.	3,33
2023 г.	70	52	241 млн.	578 млн.	273 млн.	2,39
Общо всичко	184	128	776 млн.	2,056 млрд.	684 млн.	2,64

(*) Коефициент на свръхзаявяване: поисканото финансиране, разделено на примерния бюджет на поканата за представяне на предложения.

III. Основни области за инвестиции

Транспорт:

Съгласно член 3, параграф 2, буква а), подточка i) от Регламента за МСЕ **МСЕ – Транспорт** трябва да допринася за развитието на ефикасна, взаимосвързана и мултимодална трансевропейска транспортна мрежа и на инфраструктура за интелигентна, оперативно съвместима, устойчива, приобщаваща, достъпна, безопасна и сигурна мобилност.

В член 4, параграф 1 от посочения регламент се отбелязва, че МСЕ трябва да допринася с 60 % от финансовия си бюджет за **целите, свързани с климата**. МСЕ — Транспорт е преизпълнил тази цел, тъй като 79 % от финансирането му е посветено на устойчивия транспорт. Инвестирани са средства в електрифицираната железопътна инфраструктура, включително в свързаните с нея подсистеми за сигнализация (ERTMS), във вътрешните водни пътища и мултимодалния транспорт, както и във

внедряването на инфраструктура за превозни средства с нулеви емисии. По линия на МСЕ се финансират и компенсаторни мерки за инфраструктурни проекти (повторно залесяване, специфична инфраструктура, позволяваща запазване на естествените местообитания или изграждане на коридори за безопасно преминаване на животни). Освен това в поканата за представяне на предложения за 2023 г. беше въведен елемент „климатична устойчивост“, който интегрира мерки за смекчаване на изменението на климата и за адаптиране към него на етапа на разработването на инфраструктурни проекти.

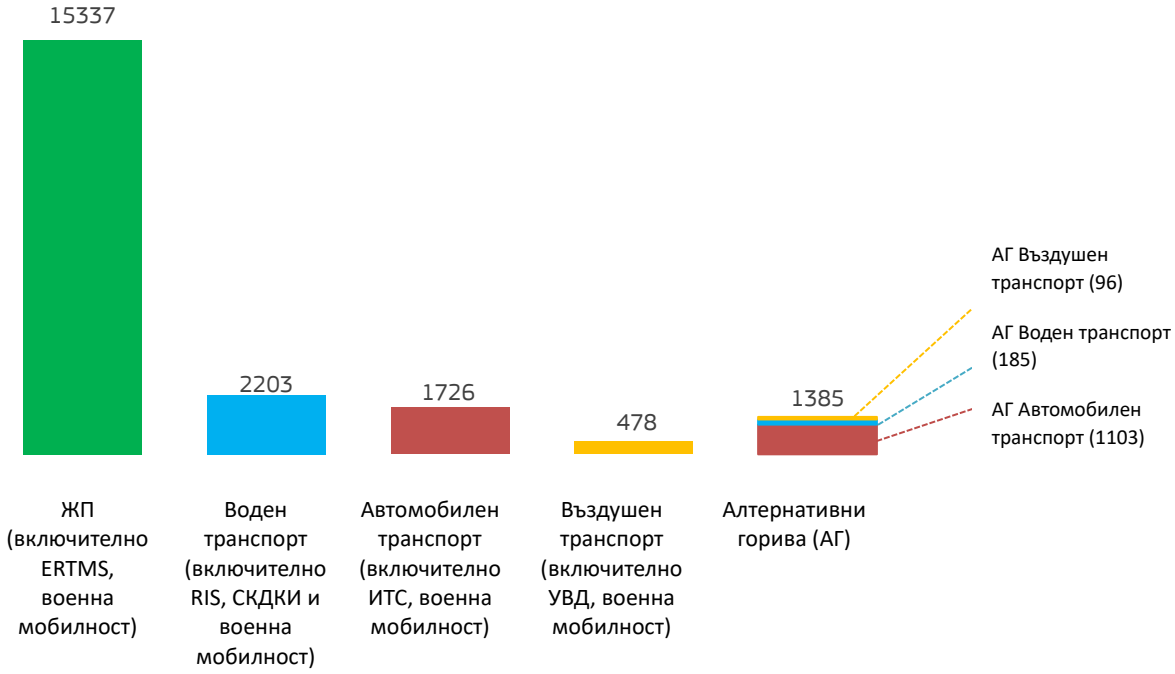
Инвестиции по видове транспорт

През периода 2021—2024 г. по програмата на МСЕ е финансирана европейска транспортна инфраструктура с над 21 млрд. евро. По-голямата част от тези инвестиции са в **железопътни** проекти, които са получили над 15 млрд. евро. Инвестициите в тази категория се простират от изграждането и модернизирането на железопътни линии до внедряването на Европейската система за управление на железопътното движение (ERTMS).

Освен това по линия на МСЕ — Транспорт се подкрепят подобрения в областта на **водния** транспорт, като над 2 млрд. евро са отпуснати за морски и вътрешни пристанища, вътрешни водни пътища, цифровизация (системи за контрол на движението на корабите и за информация — СКДКИ, и речни информационни услуги — RIS) и модернизация на терминали. По линия на МСЕ — Транспорт се финансират и проекти в **автомобилния транспорт**, като изграждане и модернизиране на пътища от TEN-T, както и разработване на безопасни и сигурни паркинги и интелигентни транспортни системи (ИТС). По отношение на **въздушния** транспорт по линия на МСЕ се финансират управлението на въздушното движение (изследване на управлението на въздушното движение в единното европейско небе — SESAR) и модернизацията на летища (във връзка с военната мобилност). Освен това по линия на МСЕ — Транспорт се подкрепят подобрения на инфраструктурата във всички видове транспорт с цел улесняване на мобилността на военни средства. Накрая 1,38 млрд. евро са отделени за **инфраструктура за алтернативни горива**, като най-големият дял е предназначен за зареждане на пътни превозни средства, следвани от тези за плавателни съдове и спрели въздухоплавателни средства.

Таблица 5: ***Инвестиции по линия на МСЕ — Транспорт по видове транспорт (2021—2024 г., в млн. EUR)***[16]

[16] С изключение на споразуменията за безвъзмездни средства в процес на изготвяне.

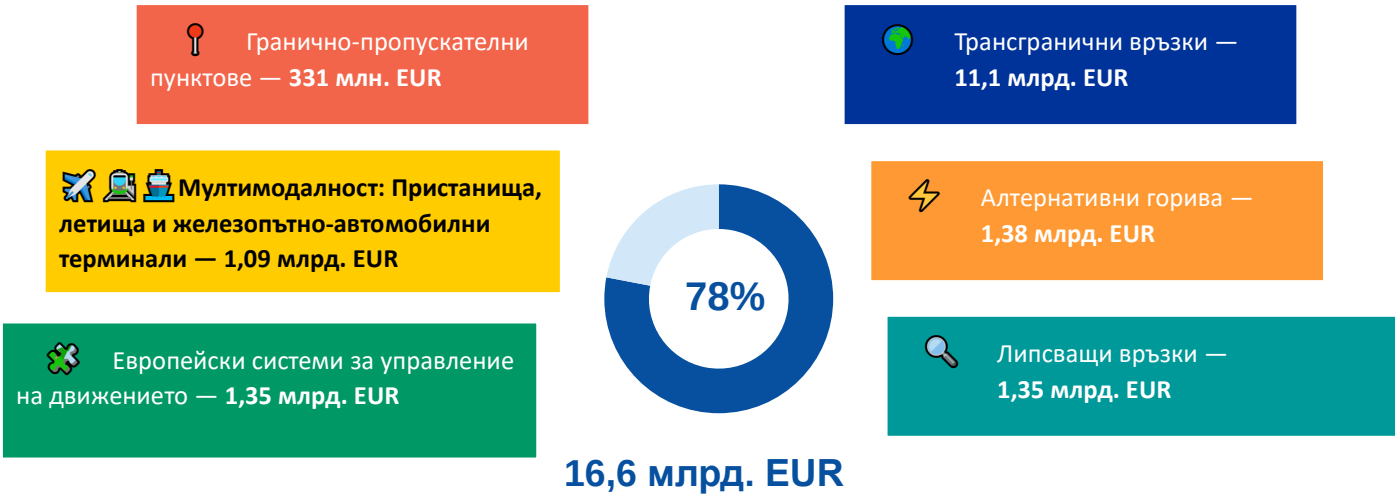

По-голямата част от финансирането по МСЕ (80 %) се отпуска за проекти по основната мрежа на TEN-T, 13 % — за широкообхватната мрежа, а 7 % — за проекти, които не могат да бъдат свързани с конкретна част от мрежата на TEN-T, но все пак са важни за нейното завършване (напр. SESAR, ИТС, бордови компоненти на ERTMS и др.).

Трансгранична свързаност

По линия на МСЕ — Транспорт подкрепа получава трансграничната свързаност с цел безпроблемно пътуване в ЕС, като 78 % от финансирането по МСЕ Транспорт е насочено към проекти, свързани с трансгранични или липсващи връзки, осигуряване на мултимодалност, инсталиране на инфраструктура за алтернативни горива и хармонизиране на системите за управление на движението. Това включва и финансиране на пет водещи трансгранични проекта (тунела Лион-Торино, планинския тунел Бренер, тунела Фехмарн Белт, проекта „Rail Baltica“, мрежата от вътрешни водни пътища Seine-Escaut/Scheldt) и техните подстъпи.

Фигура 1: ***МСЕ — Транспорт — подкрепа за трансгранична свързаност***

от общия бюджет на МСЕ — Транспорт в размер на 21,2 млрд. евро

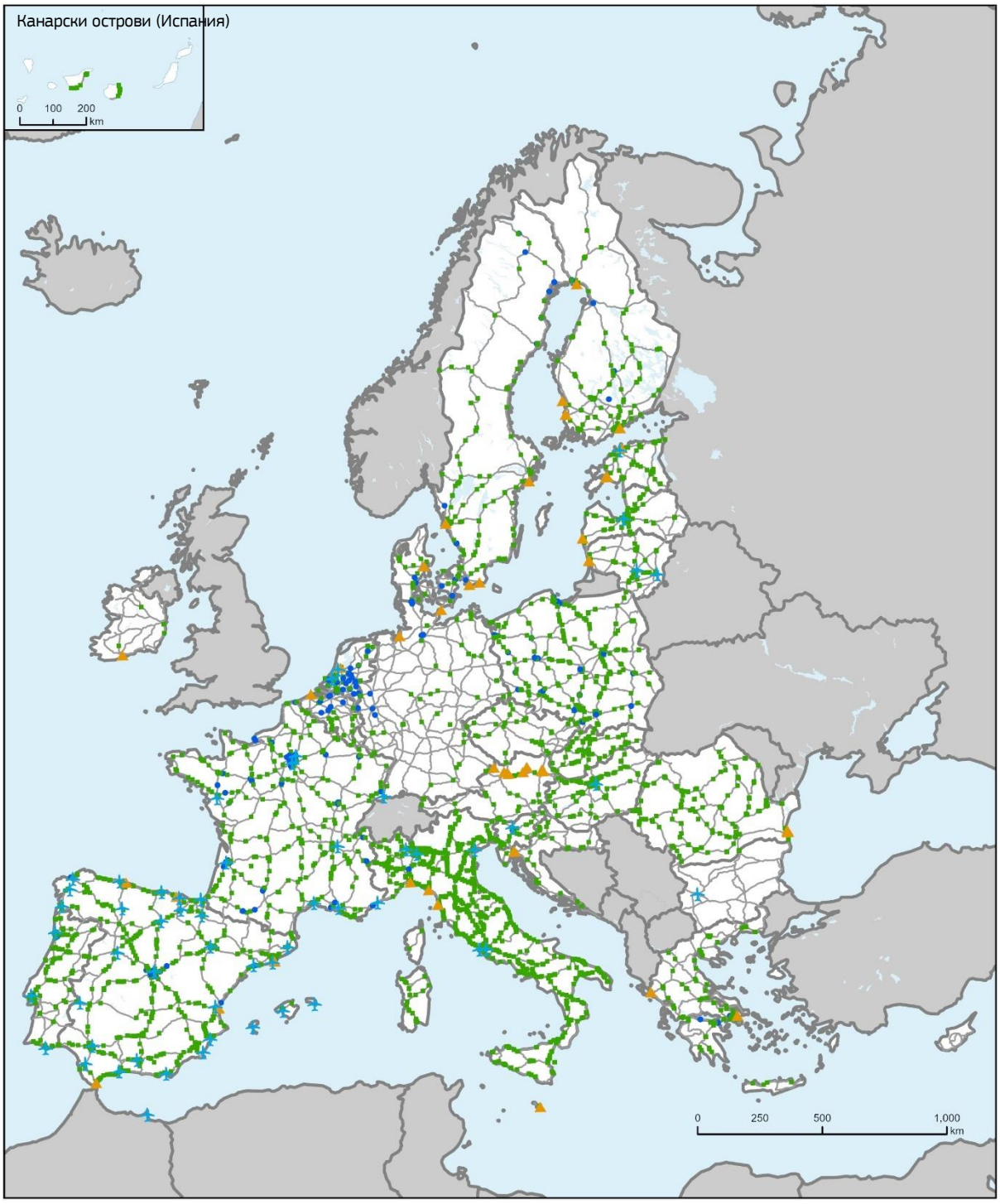
По-голямата част от трансграничните проекти подобряват или установяват железопътни връзки, но по линия на МСЕ се подкрепят и връзки по вътрешни водни пътища и няколко пътни участъка. Например за един от основните участъци с претоварване по река Дунав в коридора Рейн/Майн-Дунав между Щраубинг и Вилсхофен в Южна Германия бе получена подкрепа по линия на МСЕ за увеличаване на дълбочината и капацитета на фарватера.

Инфраструктура за алтернативни горива

Разгръщането на инфраструктура за алтернативни горива получава подкрепа по линия на МСЕ — Транспорт от над 1,38 млрд. евро, които са предназначени главно за проекти за разполагане на зарядни станции по пътищата в рамките на TEN-T и на точки за зареждане с електроенергия. По тази линия се финансира и инсталирането на съоръжения за електроенергия от брегово електрозахранване за кораби на котвена стоянка, електрификацията на наземните операции на летища, както и станции за зареждане с водород.

От 2021 г. насам по протежение на трансевропейската транспортна мрежа са въведени в експлоатация около 1500 точки за доставка на алтернативни горива, предимно за лекотоварни превозни средства. Очакваме, че по избраните до момента проекти ще бъдат инсталирани над 25 000 точки за захранване на лекотоварни превозни средства и почти 2000 точки за захранване на тежкотоварни превозни средства. Портфейлът от проекти за алтернативни горива също така ще допринесе за декарбонизацията на операциите на 63 европейски летища и за разгръщането на брегово електрозахранване за плавателни съдове в 28 европейски пристанища.

Карта 1: ***Инфраструктура за зареждане с електроенергия от алтернативни горива, подкрепена по линия на МСЕ — Транспорт (2021—2024 г.)***

Предлагане на алт. горива за спрели въздухоплавателни средства

Предлагане на алт. горива за авт. транспорт, ел. енергия

Предлагане на алт. горива за авт. транспорт, водород

Предлагане на алт. горива за транспорт по море/вътр. водни пътища

Автомобилни пътища в TEN-T

Държави от ЕС (вкл. отвъдморски територии)

Държави извън ЕС

Картография: CINEA, юни 2025 г.

© EuroGeographics за административните граници

Цифровизация на транспорта

Цифровизацията на европейския транспорт получава подкрепа по линия на МСЕ — Транспорт чрез специални покани за представяне на предложения, насочени към постигане на интелигентна и оперативно съвместима мобилност, в рамките на общия пакет и на пакета по политиката на сближаване. След тези покани 93 проекта получиха финансиране в размер на над 1,4 млрд. евро. Почти половината от тази сума беше предоставена за проекти по ERTMS (46 %), следвани от проекти по SESAR (23 %) и за ИТС (17 %). На проектите, включващи останалите системи (напр. електронна информация за товарни превози (eFTI), RIS, единна европейска среда за морско информационно обслужване (EMSWe) и СКДКИ), се падат 13 % от посочената сума.

По-безопасен транспорт

Безопасността на движението по пътищата получава подкрепа по линия на МСЕ — Транспорт чрез изграждане на безопасни и сигурни паркинги, премахване на железопътни прелези, подобряване на пътните трасета от съображения за безопасност и разргръшане на ИТС. Общо 58 проекта в областта на безопасността на движението по пътищата получават 3 млрд. евро.

Военна мобилност

Една от специфичните цели на МСЕ — Транспорт е части от мрежата TEN-T да се адаптират за двойна употреба, като се подобри както гражданската, така и военната мобилност. Очаква се това да позволи широкомащабното придвижване на военен персонал и оборудване в ЕС в кратки срокове в случай на криза. В рамките на трите покани за представяне на предложения за военна мобилност (2021/2022/2023 г.) бяха избрани общо 95 проекта в 21 държави членки. Те са сравнително балансирани в географско отношение в ЕС, като голяма част от проектите са в източния фланг. 45 % от това финансиране е предназначено за железопътни проекти (напр. за модернизиране на железопътни мостове, изграждане на нискоскоростни участъци за по-дълги и по-тежки влакове, увеличаване на минималната височина на тунелите), 34 % — за пътни проекти (напр. за модернизиране на пътни участъци и мостове), 7 % — за летищни проекти (напр. за увеличаване на оперативния капацитет и достъпността), а останалото финансиране е предназначено за проекти в пристанища и терминали (напр. за увеличаване на капацитета и свързаността).

МСЕ позволява финансирането на **елементи с полезно взаимодействие**, отнасящи се до друг сектор на МСЕ (до 20 % от допустимите разходи). Елементи с полезно взаимодействие на МСЕ — Транспорт, най-вече свързани с енергийната инфраструктура, се финансират в 34 проекта, които получават 64 млн. евро финансиране по линия на МСЕ. Например по 20 проекта се планира инсталиране на станции за зареждане с водород и на електролизьори, а по 8 проекта се планира инсталиране на слънчеви панели на летища, пристанища и железопътно-автомобилни терминали.

Също така по линия на МСЕ — Транспорт се работи при взаимно допълване с **„Хоризонт Европа“**, например за екологизиране на летища. По линия на МСЕ се подкрепя инфраструктурата за алтернативни горива и достъпа до обществен транспорт,

а по линия на „Хоризонт Европа“ се финансират иновативни енергийно ефективни или нови цифрови и автоматизирани решения за летищните операции[17].

Енергетика:

От 2021 г. насам по поканите за ПОИ са получавани предложения в пет различни категории проекти (електроенергия, газ, транспортна инфраструктура за CO_2, интелигентни електроенергийни мрежи, водород и електролизьори).

В поканата за представяне на предложения за 2021 г. електроенергията е най-значимата категория проекти с три договора за безвъзмездни средства за строително-монтажни работи, които съставляват 92 % от отпуснатото финансиране от ЕС. В поканата за представяне на предложения за 2022 г. електроенергията отново е най-значимата категория, на която се падат 52 % от отпуснатото финансиране от ЕС (64 %, когато се отчита в комбинация с интелигентните електроенергийни мрежи). В поканата за представяне на предложения за 2023 г. транспортната инфраструктура, свързана с емисиите на CO_2, е най-голямата категория, на която се падат 80 % от отпуснатото финансиране от ЕС. В поканата за представяне на предложения за 2024 г. електроенергията (включително морски електроенергийни мрежи, акумулиране) отново е най-значимата категория, на която се падат 57 % от отпуснатото финансиране от ЕС (59 %, когато се отчита в комбинация с интелигентни електроенергийни мрежи).

Между 2021 г. и 2024 г. по поканите за представяне на предложения за ПОИ са били подкрепени 62 проекта с финансиране от 3,5 млрд. евро по линия на МСЕ — Енергетика: 43 от тях са били проучвания, финансирани с близо 431 млн. евро, а останалите 19 са били строително-монтажни работи, финансирани с над 3 млрд. евро. По поканите за представяне на предложения за ТГ ВЕИ също са били подкрепени 14 проекта (12 за проучвания и 2 за строително-монтажни работи) с финансиране от 91,2 млн. евро.

Фигура 2: ***Портфейл на МСЕ — Енергетика по категории (2021—2024 г.) (в евро)***

Електроенергийни мрежи и интелигентни електроенергийни мрежи

[17] Осигуряване на конкурентоспособни и устойчиви летища

По линия на МСЕ бяха подкрепени 16 проекта за електроенергия на стойност над 2 млрд. евро. Сред значимите проекти, получили безвъзмездни средства за строително-монтажни работи, са: междусистемната връзка EuroAsia между Гърция и Кипър (658 млн. евро, 2021 г.), допълнителни инфраструктурни елементи, необходими за синхронизирането на балтийските държави с континенталната електроенергийна система (166 млн. евро, 2021 г.), междусистемната връзка ELMED между Сицилия и Тунис (308 млн. евро, 2022 г.) и „Енергиен остров Bornholm“ (645 млн. евро, 2024 г.).

По линия на МСЕ също така бяха подкрепени четири действия за интелигентни електроенергийни мрежи в четири различни ПОИ на обща стойност 209 млн. евро. Най-големият размер на безвъзмездните средства за строително-монтажни работи беше 100 млн. евро за цифровизацията на енергоразпределителните мрежи в Бавария и Чехия.

Мрежа за въглероден диоксид

По линия на МСЕ бяха подкрепени 21 проекта за транспортна инфраструктура, свързани с CO_2, на стойност 864 млн. евро. Най-големият размер на безвъзмездните средства за строително-монтажни работи беше 161 млн. евро за фаза I на проекта „Център за CO_2 Дюнкерк“.

Финансирането по линия на МСЕ на критична трансгранична инфраструктура за мрежи за CO_2 и строително-монтажни работи за съхранение в голяма степен се допълва от програмата „Хоризонт Европа“, с която се подкрепят научноизследователски проекти за проучване на осъществимостта на нови технологии за промишлено управление на въглерода и за демонстриране на жизнеспособността на технологиите от технологична и икономическа гледна точка[18].

Природен газ

По линия на МСЕ бяха подкрепени четири проекта за газ на обща стойност 148 млн. евро. Най-големият размер на безвъзмездните средства за строително-монтажни работи беше 78 млн. евро за съхранение на газ в България. Като цяло, въпреки че проектите за природен газ съставляваха значителен дял от финансирането, отпуснато по програмата на МСЕ I (1,454 млрд. евро), техният дял в рамките на МСЕ II намаля главно защото след преразглеждането на Регламента за TEN-E те вече не отговарят на условията за финансиране по линия на МСЕ — Енергетика.

Водород

По линия на МСЕ бяха подкрепени 21 проекта за водород — всички за проучвания — на обща стойност 258 млн. евро. Безвъзмездни средства в най-голям размер — 33 млн. евро — бяха заделени за испанския проект „опорна мрежа за водород“.

Трансгранични възобновяеми енергийни източници

По линия на МСЕ — Енергетика пет трансгранични проекта за енергия от възобновяеми източници, в които участват осем различни държави членки, се

[18] Промишлено управление на въглеродните емисии: интерактивни истории. Промишлено управление на въглеродните емисии, финансирано от Европейския съюз

подкрепят финансово, а четири други проекта, които нямат статут на ТГ ВЕИ — с подготвителни проучвания. До 2024 г. са били отпуснати средства в размер на 91 млн. евро за 14 проекта, от които 12 за технически и подготвителни проучвания и два за строително-монтажни работи. В проектите са използвани различни технологии за енергия от възобновяеми източници, като например вятърна енергия от разположени в морето и на сушата инсталации или слънчеви фотоволтаични уредби, както и енергийни приложения, като например централизирано топлоснабдяване или производство на водород от възобновяеми източници.

За МСЕ — Енергетика **елементите с полезно взаимодействие** се отнасят предимно до транспортната инфраструктура, като кейове и съоръжения за товарене на кораби. С нарастващата зрялост на категориите енергийна инфраструктура, обхванати от новия Регламент за TEN-E, по-специално интелигентните електрически и водородни мрежи, се очакват допълнителни полезни взаимодействия с направленията за транспорт и цифрови технологии. В сектора на трансграничните възобновяеми енергийни източници някои нови проекти са насочени към цели вериги за създаване на стойност в областта на водорода — от производството до използването му в сектори като промишлеността и транспорта.

Цифрови технологии:

С реализирането на проекти от общ интерес и отдавания приоритет на трансграничните взаимовръзки **МСЕ в цифровия сектор** действа като катализатор на екосистемата за цифрова свързаност в целия ЕС. След първите три покани понастоящем по линия на МСЕ в цифровия сектор се финансират 117 проекта, обхващащи посочените по-долу основни теми, с общ бюджет от над 640 млн. евро.

Опорна свързаност за Digital Global Gateways

По линия на МСЕ в цифровия сектор се подкрепя разгръщането на нови опорни мрежи или значителна модернизация на съществуващи мрежи, включително подводни кабели в рамките на и между държавите членки, както и между ЕС и държави извън ЕС. От 2021 г. насам по линия на МСЕ в цифровия сектор се предоставя финансова подкрепа за 51 проекта на Digital Global Gateways на обща стойност 420 млн. евро.

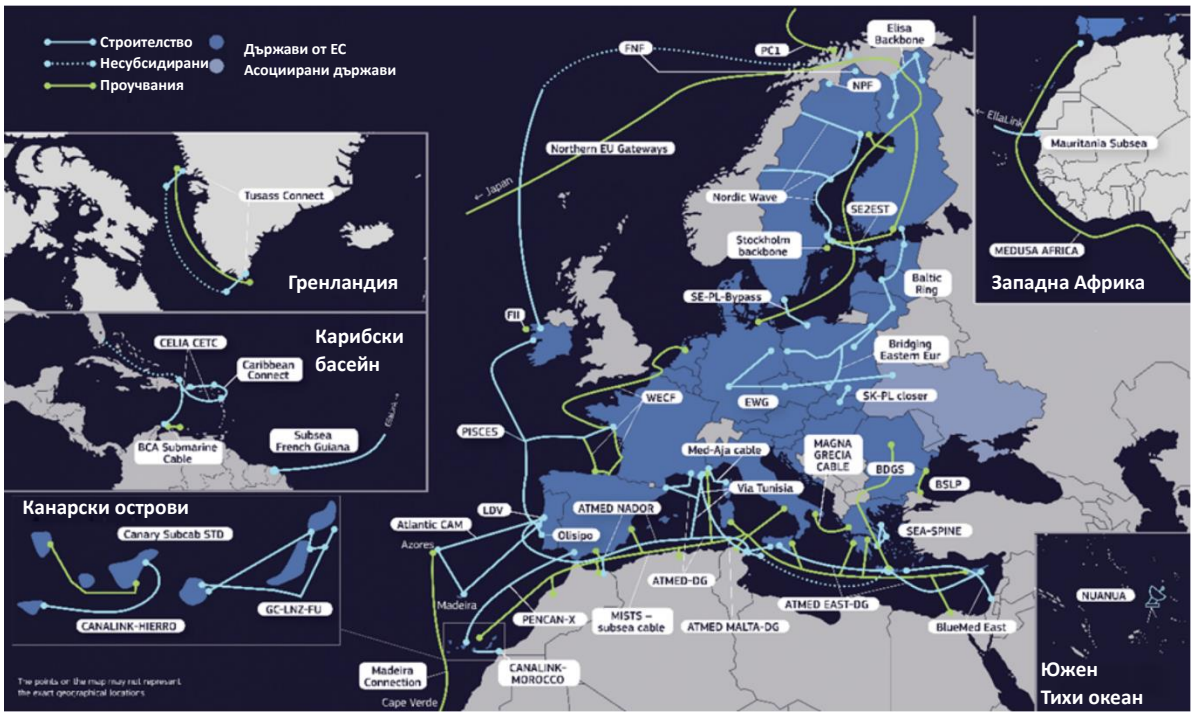
Тези проекти допринасят значително за укрепването на глобалните връзки между **Европа и Африка** (например проектите Medusa Africa или Canalink—Morocco), **Близкия изток** (например проектът BlueMed East) и **Азия** (свързаност в Арктика), както и за укрепването на връзките между държавите членки в Средиземноморието, Атлантическия океан, Балтийско море и континентална Европа (включително Централна и Източна Европа). С тези проекти също така се оказва подкрепа за свързаността в **най-отдалечените региони на Европа** и **отвъдморските страни и територии**, като например в Тихия океан (например проектът NUANUA), Карибския басейн (например проектът BCA), Канарските острови (например проектът PENCAN-X) и района Азорски острови — Мадейра (например проектът Atlantic CAM).

Всички бенефициери на тези безвъзмездни средства по МСЕ са **субекти, контролирани от ЕС**, а кабелите, които ще бъдат разположени, са изградени със сигурна технология. Освен че гарантират сигурното предаване на терабайти данни в секунда, почти всички финансирани кабели включват **интелигентни технологии**,

които действат като големи географски датчици за наблюдение на дейностите в близост, като изпълняват ролята на системи за ранно предупреждение за защита на самата инфраструктура.

Във втората работна програма на МСЕ в цифровия сектор за периода 2024—2027 г. са предвидени допълнителни 542 млн. евро за съфинансиране на проекти за опорна свързаност. Общите инвестиции на ЕС в тези критични инфраструктури през настоящата финансова рамка ще възлязат на почти 1 милиард евро.

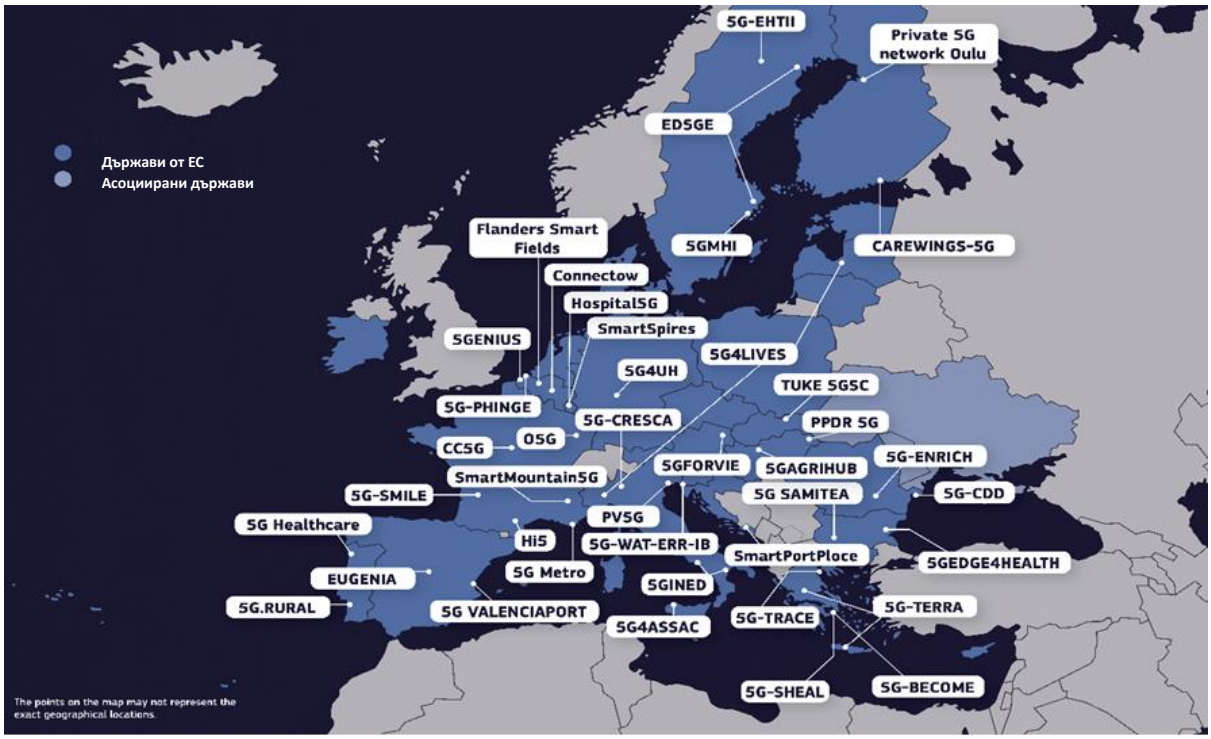
Карта *2*: ***Проекти по МСЕ в цифровия сектор в рамките на Global Gateway***

5G системи в райони, в които се намират движещи сили на социално-икономическото развитие

От 2021 г. насам по линия на МСЕ в цифровия сектор се предоставя финансова подкрепа в размер на общо 128 млн. евро на 41 проекта за бързо разгръщане и въвеждане на **5G за интелигентни общности.** Финансираните проекти интегрират 5G инфраструктурата с **периферни изчисления в облак**, като се съсредоточават върху **самостоятелни 5G мрежи**, позволяващи иновативни случаи на употреба, като например дистанционна хирургия, виртуална реалност за обучение, наблюдение с дронове и т.н.

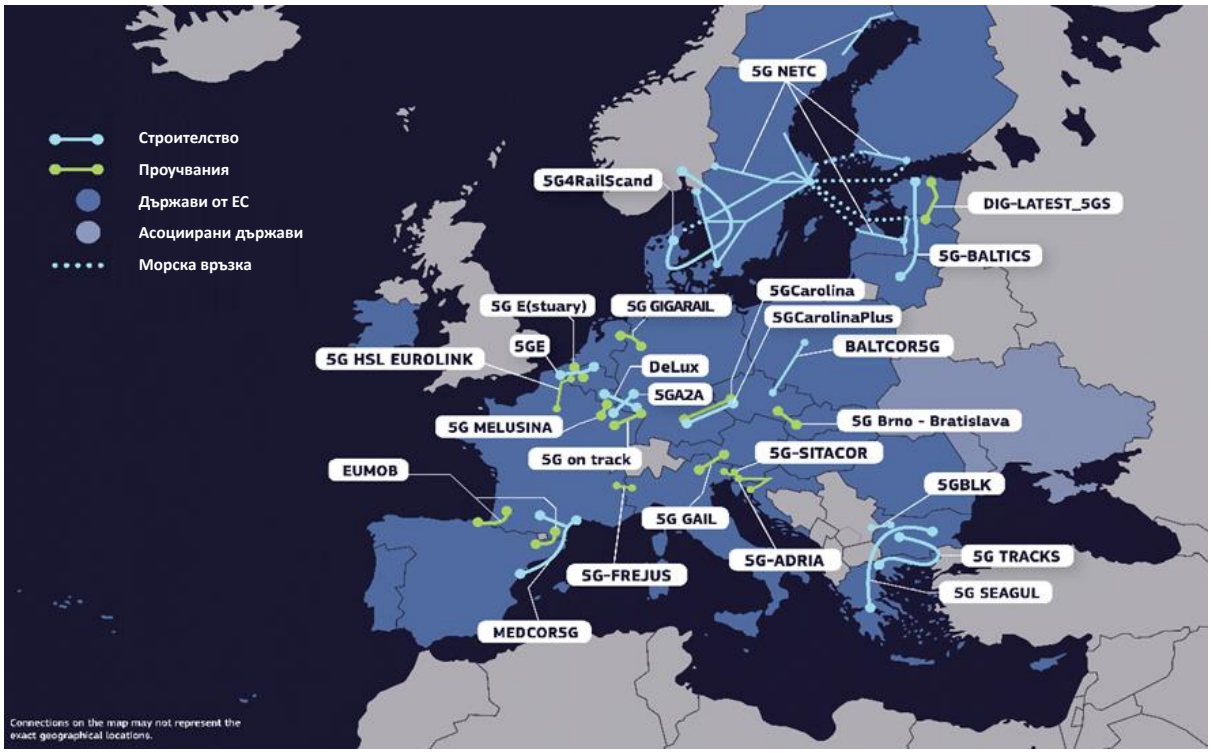
Карта 3: ***Проекти за 5G за интелигентни общности***

5G покритие по основните транспортни коридори

От 2021 г. насам по линия на МСЕ в цифровия сектор се предоставя финансова подкрепа за 25 проекта (строително-монтажни работи и проучвания) за непрекъснато 5G покритие по трансгранични транспортни коридори на обща стойност 93 млн. евро. В дванадесет от тези проекти се разгръща самостоятелна 5G инфраструктура по трансграничните коридори на трансевропейската транспортна мрежа (TEN-T), като магистрали, железопътни или морски пътища, с което се осигурява безпроблемна оперативна съвместимост на националните 5G системи. Инфраструктурата на 5G коридорите ще даде възможност за широк спектър от свързани и автоматизирани услуги за мобилност за превозни средства, водачи, пътници и други заинтересовани участници.

Карта 4: ***Проекти за 5G покритие по основните транспортни маршрути***

Проектите за 5G коридори по основните коридори на TEN-T са добър пример за **полезно и допълващо взаимодействие** между различните направления на МСЕ. В рамките на МСЕ в цифровия сектор също така се оказва подкрепа за разгръщането на трансгранична цифрова инфраструктура: i) за ускоряване на цифровизацията на енергийния и транспортния сектор чрез повишаване на оперативната съвместимост и стандартизацията (оперативни цифрови платформи — ОЦП) и ii) за задействане на благоприятен цикъл от инвестиции чрез публично-частно партньорство. В рамките на поканата за представяне на предложения за ОЦП за 2022 г. беше финансиран проект за координация и подкрепа, който подготвя условията за проект за строително-монтажни работи във втората многогодишна работна програма на МСЕ в цифровия сектор за периода 2024—2027 г.

IV. Реакция на МСЕ на текущата криза

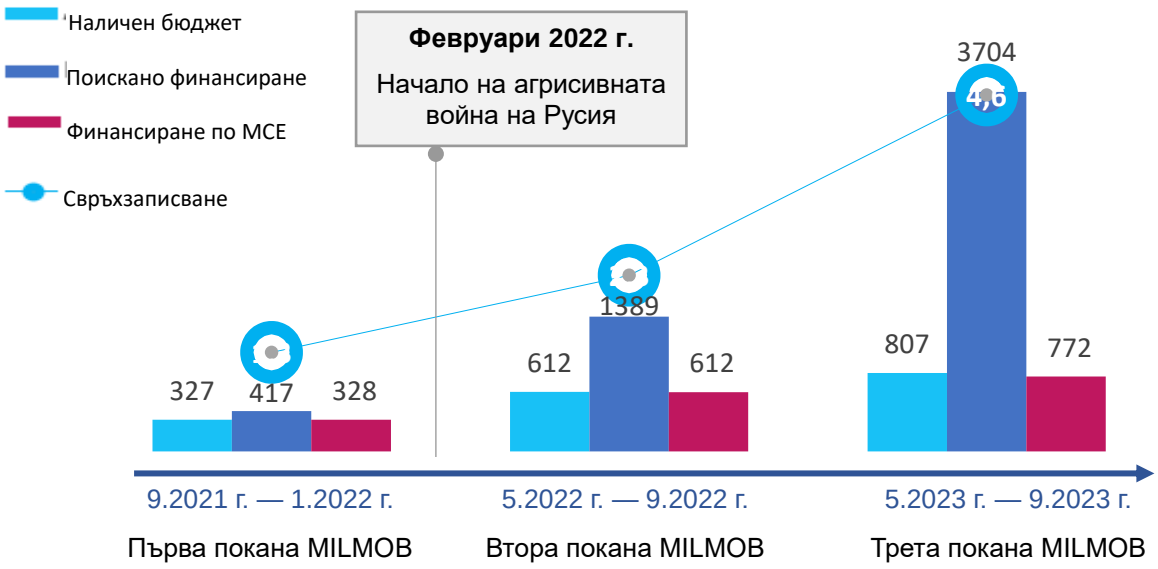
През последните години инструментът МСЕ доказа гъвкавостта си да реагира на непредвидени предизвикателства и кризи. След непредизвиканата агресивна война на Русия Украйна и Молдова поискаха официално асоцииране към програмата на МСЕ (споразумения, подписани на 9 май и 6 юни 2023 г.). Това позволява на бенефициерите от тези държави да участват самостоятелно в поканите по МСЕ и да бъдат наблюдатели на заседанията на Комитета за МСЕ. Докато траят причинените от войната финансови затруднения за двете страни, ЕС преустанови временно техните националните финансови вноски за програми на ЕС.

Транспорт:

След началото на нашествието на Русия в Украйна през февруари 2022 г. разпределянето на пакета за **военна мобилност** беше максимално ускорено. Комисията

ускори оценката на първата покана за представяне на предложения за военна мобилност през 2021 г. (която беше публикувана за кандидатстване до януари 2022 г.), след което незабавно обяви втората покана за военна мобилност през май 2022 г. (четири месеца по-рано от планираното). Останалата част от бюджета беше изтеглена напред, като последната покана за представяне на предложения беше обявена през май 2023 г. В резултат на това само за две години и половина беше усвоен пакетът за военна мобилност в размер на 1,7 млрд. евро. По време на трите покани за представяне на предложения коефициентът на свръхзаявяване непрекъснато нарастваше от 1,2 по поканата за 2021 г. до 4,7 по последната покана за 2023 г., което показва и нарастващи нужди от инвестиции в инфраструктура с двойно предназначение.

Фигура 3***: Тенденция в търсенето на финансиране по линия на пакета за военна мобилност на МСЕ (в млн. евро)***

В рамките на МСЕ — Транспорт също беше проявена гъвкавост и бяха удовлетворени жизненоважни потребности, възникнали на външните граници на ЕС с Украйна и Молдова. Финансирането по линия на МСЕ — Транспорт подкрепя инициативата **„Коридори на солидарността“** и допринася за създаването на алтернативни маршрути за превоз на стоки от и до Украйна и Молдова след блокадата на украинските пристанища. Като цяло (след поканите за представяне на предложения през 2022 г. и 2023 г.), по линия на МСЕ — Транспорт е било предоставено финансиране в размер на около 1,5 млрд. евро за проекти за подобряване на коридорите на солидарността и за осигуряване на по-добра връзка на Украйна и Молдова със съседните им държави— членки на ЕС (Полша, Словакия, Унгария, Румъния). Тези проекти следва да увеличат капацитета и достъпа до ключови пътни и железопътни гранични пунктове по TEN-T чрез разширяване и модернизиране на инфраструктурата, подобряване на зоните за паркиране, съоръженията за трансбордиране и оборудването. Подкрепата за Украйна включва и проекти за развитие на мрежата с междурелсие по европейския стандарт (UIC) в Украйна с цел подобряване на железопътните връзки със съседните държави членки. Първите резултати вече могат да се видят на място.

Пандемията от COVID-19 и агресивната война на Русия срещу Украйна доведоха до висока инфлация, повишени разходи за строителни материали, силно намаляване на работната сила и нарушаване на веригите на доставки. Това означаваше, че проектите по МСЕ се нуждаят от бързо вливане на средства за изпълнение на планираните дейности. Поради това многогодишната работна програма беше изменена, което даде възможност целият бюджет, наличен в рамките на настоящата МФР, да бъде изтеглен напред в полза на поканите за представяне на предложения по МСЕ — Транспорт за 2023 г. и 2024 г.

Енергетика:

Пандемията от COVID-19 и руското нашествие в Украйна оказаха влияние и върху изпълнението на финансираните по линия на МСЕ енергийни проекти поради рязкото повишаване на цените на енергията, значителното увеличение на разходите и недостига на компоненти за инфраструктурни проекти. Това доведе до забавяне на някои проекти, особено във връзка с необходимостта от прилагане на алтернативни технически решения и осигуряване на допълнително финансиране.

В отговор на руското нашествие през май 2022 г. Комисията прие своя план **REPowerEU**[19], който доведе до приемането на няколко законодателни акта, предназначени за намаляване на зависимостта от руските изкопаеми горива, разнообразяване на източниците на доставка на газ, намаляване на потреблението на енергия и ускореното въвеждане на възобновяеми енергийни източници.

Макар настоящият Регламент за МСЕ и преразгледаният регламент за TEN-E да влязоха в сила преди плана REPowerEU, те са съгласувани с неговите цели. От 2013 г. насам проектите, финансирани по линия на МСЕ — Енергетика, допринесоха за интегрирането на енергийния пазар на ЕС чрез укрепване на трансграничните връзки и повишаване на сигурността на доставките. През 2021 г., 2022 г. и 2023 г. бяха отпуснати безвъзмездни средства за строително-монтажни работи в областта на съхранението на газ в отговор на опасенията за сигурността на доставките на газ в Югоизточна Европа, която е най-пряко засегнатият регион от намаляването на руските доставки.

Съгласно преразгледания Регламент за TEN-E категориите инфраструктури, свързани с изкопаеми горива, вече няма да могат да получават статут на проекти от общ интерес, но бяха включени нови категории инфраструктури, които са от решаващо значение за декарбонизацията, а именно проекти за водород и за електроенергийни мрежи в морето. Трансграничните проекти в областта на енергията от възобновяеми източници допринасят за икономически ефективното разгръщане на допълнителни мощности за енергия от възобновяеми източници, което спомага за намаляване на зависимостта на ЕС от изкопаеми горива.

Цифрови технологии:

Както е посочено в обхвата на проектите от общ интерес в цифровия сектор, МСЕ може да спомогне за разширяване и укрепване на цифровата свързаност между ЕС и неговите съседи. Проектът **East West Gate** (финансиран в рамките на втората покана за

[19] Съобщение на Комисията (2022) 230 final от 18.5.2022 г. относно плана REPowerEU.

представяне на предложения) ще даде възможност за предоставяне на цифрови услуги на Украйна и ще увеличи пряко възможностите и капацитета за комуникация както с Украйна, така и между държавите от ЕС.

В контекста на руската агресивна война срещу Украйна и конфликтите и нестабилността в Близкия изток стана наложително да се повишат устойчивостта и дублирането на **цифровата инфраструктура, свързваща Европа с Азия**. По линия на МСЕ вече са финансирани три проекта за разгръщане на кабелни мрежи в Арктическия регион, а именно Far North Fiber, Polar Connect и TUSASS CONNECT. Тези проекти са част от визията за свързаност на Арктика, която в крайна сметка ще доведе до алтернативен маршрут между Европа и Азия.

Няколко проекта, финансирани по линия на МСЕ в цифровия сектор, подобряват цифровата свързаност в цяла Европа и със съседните региони, включително Северна Африка и източноевропейските държави (Украйна и Молдова), което отразява по-широка геополитическа стратегия за укрепване на цифровата устойчивост на Европа, насърчаване на икономическата интеграция и подпомагане на регионалната стабилност. Чрез разширяване на мрежите с голям капацитет и съгласуване на цифровите стандарти програмата действа като инструмент за противодействие на външни влияния, като се установява контрол върху критичните цифрови инфраструктури.

МСЕ в цифровия сектор също така играе важна роля в създаването на алтернативи за цифрова свързаност, укрепването на устойчивостта на комуникационните мрежи и проучването на маршрути, които могат да заобикалят традиционните претоварени проблемни трасета, като Суецкия канал.

Не на последно място строгите изисквания на МСЕ в цифровия сектор във връзка с допустимостта по отношение на организаторите на проектите и използваното оборудване допринасят за сигурността и надеждността на финансираната критична инфраструктура за цифрови комуникации.

V. Състояние на бюджета и оценка на напредъка

Средносрочният преглед на настоящата МФР, приключил през 2024 г., не доведе до промени в бюджета на МСЕ за трите сектора. В бюджетите на различните секторни програми обаче все пак бяха направени някои промени в сравнение с референтните суми в правното основание, както е описано по-долу.

За да направи разпределените средства по МСЕ и подкрепените проекти по-видими и прозрачни, през януари 2023 г. CINEA стартира публично информационно табло[20]. То обхваща всички проекти и програми, които CINEA управлява, включително тези, които управлява за МСЕ — Транспорт и МСЕ — Енергетика. Този инструмент предоставя на всеки актуална информация за проектите, тяхното финансиране и бенефициерите, както и графики за визуално представяне на данните. CINEA публикува и две интерактивни публикации, представящи постиженията на програмата от 2014 г. насам,

[20] CINEA Project Portfolio — Welcome | Sheet — Qlik Sense (europa.eu).

една за МСЕ — Транспорт[21] и една за МСЕ — Енергетика[22], както и специална публикация за синхронизирането на електроенергийната мрежа на балтийските държави[23].

За информация относно разпределението на бюджета и проектите на МСЕ в цифровия сектор вж. уебсайта на HaDEA[24].

Повече информация за изпълнението на бюджета на МСЕ съдържа порталът на Комисията за резултатите[25]. Тази информация се основава на отчетите за изпълнението на програмите, представяни всяка година от всяка програма.

Транспорт:

250 млн. евро от бюджета на МСЕ **— Транспорт** бяха използвани за финансиране на Европейския акт за интегралните схеми. С бюджета на МСЕ — Транспорт също така се подкрепят допълнителните административни разходи, произтичащи от пакета „Подготвени за цел 55“, по-специално инициативите FuelEU — сектор „Морско пространство“, и ReFuelEU — сектор „Авиация“, а напоследък и от преразгледания регламент за Европейската агенция по морска безопасност и от регламента „Единно европейско небе 2+“.

Както беше описано по-горе, бюджетът за МСЕ — Транспорт беше изтеглен напред за периода 2021—2024 г. Досега са отпуснати повече от 21 млрд. евро след подписването на проектите, избрани по поканите за 2021 г., 2022 г. и 2023 г. (10,5 млрд. евро от общия пакет, 9,3 млрд. евро от пакета по политиката на сближаване) и по поканите за военна мобилност (цялата сума от 1,7 млрд. евро от пакета за военна мобилност). Тази сума включва и 1,3 млрд. евро, отпуснати за инфраструктурни проекти за алтернативни горива в рамките на първата периодична покана за представяне на предложения по линия на AFIF.

Останалата част от бюджета на МСЕ ще бъде разпределена в рамките на поканата за представяне на предложения за 2024 г. и втората периодична покана за представяне на предложения по линия на AFIF, съответно с бюджет от 2,5 млрд. евро и 1 млрд. евро. Поканата за 2024 г. приключи в края на януари 2025 г. и в момента е в процес на оценка, а втората периодична покана по линия на AFIF беше обявена през февруари 2024 г. и ще продължи до началото на 2026 г.

Първите споразумения за предоставяне на безвъзмездни средства по тази МФР бяха подписани през 2022 г. след първата покана по МСЕ — Транспорт, обявена през 2021 г. Тъй като проектите за проучвания са с продължителност от две до три години, а

[21] По-екологична транспортна инфраструктура за Европа през периода 2014—2024 г.: изграждане на ориентирана към бъдещето инфраструктура благодарение на Механизма за свързване на Европа в сектор „Транспорт“.
[22] Взаимосвързана устойчива енергийна инфраструктура за Европа през периода 2014—2024 г.: изграждане на ориентирана към бъдещето европейска енергийна мрежа с помощта на Механизма за свързване на Европа в сектор „Енергетика“.
[23] МСЕ — Енергетика: ключово финансиране за постигане на синхронизирането на електроенергийната мрежа на балтийските държави с континенталната европейска мрежа.
[24] За Механизма за свързване на Европа — Цифрови технологии — Европейска изпълнителна агенция за здравеопазването и цифровизацията.
[25] Механизъм за свързване на Европа — резултати — Европейска комисия.

проектите за строителни работи — от четири до пет години, повечето проекти по МСЕ — Транспорт са все още в ранен етап. В момента се изпълняват повече от 600 проекта. Само няколко малки проекта (23) са вече завършени (например инфраструктура за алтернативни горива, безопасни и сигурни паркоместа). Досега проектите се развиват според очакванията и съгласно съответните споразумения за отпускане на безвъзмездни средства. Евентуални забавяния могат да възникнат едва през следващите години.

В рамките на МСЕ — Транспорт успешно се прилага принципът „използваш или губиш“. Ако изпълнението на даден проект се забави, неговият обхват се адаптира и безвъзмездните средства се намаляват съответно на това. След това бюджетът се предоставя в рамките на друга покана за представяне на предложения („обратни постъпления“).

Енергетика:

Първоначално бюджетните кредити за поети задължения по МСЕ **— Енергетика** за периода 2021—2023 г. са били 2,397 млрд. евро, включително 5,9 млн. евро приходи, разпределени от предишните нареждания за възстановяване по МСЕ за периода 2014—2020 г. през 2021 г.[26]

Безвъзмездните средства, отпуснати въз основа на поканите за представяне на предложения за ПОИ и проекти по ТГ ВЕИ през периода 2021—2024 г., възлизат на общо 3,542 млрд. евро, като поканите за ТГ ВЕИ за 2024 г. все още не са обявени.

430 млн. евро от бюджетните кредити за поети задължения по МСЕ — Енергетика за 2023 г. са били прехвърлени към МСЕ — Транспорт. Това показва, че бюджетът на МСЕ се използва между трите сектора най-ефективно. През 2023 г. МСЕ — Енергетика все още е разполагал с ограничен портфейл от проекти, на които е било отпуснато финансиране и при някои от които е имало забавяне в изпълнението. В същото време МСЕ — Транспорт е изтеглил напред бюджета си и е било възможно прехвърленият бюджет да се използва в рамките на поканите за представяне на предложения по МСЕ — Транспорт за 2023 г.

Прехвърленият бюджет ще бъде върнат на МСЕ — Енергетика през 2025 г. и се очаква да бъде усвоен през следващите години, тъй като се очакват големи нужди от инвестиции в новите категории енергийна инфраструктура (особено в морските електроенергийни мрежи и водорода). Резултатите от поканата за представяне на предложения за ПОИ и ПВИ по МСЕ за 2024 г. потвърдиха това: отпуснатите безвъзмездни средства възлизат на 1,25 млрд. евро, а проектите за морски електроенергийни мрежи и водородни системи включват 24 от 41 избрани предложения (на стойност 947 млн. евро, или 76 % от отпуснатите средства).

Цифрови технологии:

[26] Съгласно първата многогодишна работна програма за 2021 г., C(2021) 5791 final от 6 август 2021 г.: Решение за изпълнение на Комисията относно финансирането на Механизма за свързване на Европа и приемането на многогодишната работна програма за периода 2021—2027 г.

150 млн. евро от референтната сума в правното основание за МСЕ в цифровия сектор бяха прехвърлени към Акта за интегралните схеми, а 110 млн. евро от референтната сума бяха прехвърлени към инициативата „Инфраструктура на ЕС за устойчивост, взаимосвързаност и сигурност чрез спътници“ (IRIS²) (за периода 2024—2027 г.).

Началото на изпълнението на МСЕ в цифровия сектор беше забавено в известна степен поради някои закъснения в приемането, новостта на програмата и иновативния характер на някои теми (например 5G за свързана и автоматизирана мобилност). Съответно проектите по покана 1 започнаха през януари 2023 г., проектите по покана 2 — в началото на 2024 г., проектите по покана 3 — в началото на 2025 г., а проектите по покана 4 се очаква да започнат в началото на 2026 г.

Трите покани по работната програма за периода 2021—2023 г. следваха графика за планиране „една на година“ с много добри общи бюджетни задължения в съответствие с разпределените финансови средства, по-специално за проекти за подводни кабели, подадени по поканата за Digital Global Gateways.

Макар първите резултати от проектите да бъдат на разположение едва от 2025 г. нататък, може да се приеме, че настоящият портфейл от проекти се изпълнява в срок. След първоначалните три покани понастоящем по линия на МСЕ в цифровия сектор се финансират 117 проекта, обхващащи основните му теми, с общ бюджет над 640 млн. евро.

VI. Заключения и перспективи за оставащия период на МФР

През 2025 г. ще бъдат поети задължения за разходи за целия бюджет на МСЕ — **Транспорт**, като не са планирани допълнителни покани за представяне на предложения по настоящата МФР, освен ако няма някои ограничени обратни постъпления на средства, които не са използвани за проекти.

Всички проекти, избрани в рамките на поканите за представяне на предложения по МСЕ — Транспорт, печелят от общоевропейското измерение и се очаква да допринесат за завършването на мрежата TEN-T. В същото време нуждите от инвестиции за мрежата TEN-T остават големи. Според становището на координаторите за TEN-T от април 2024 г.[27] общата инвестиция, необходима за завършване на основната и разширената основна мрежа на TEN-T, е 845 млрд. евро през следващите 15 години. В тази стойност се отчитат всички нови изисквания, добавени при преразглеждането на Регламента за TEN-T. Само за проектите, при които предимствата от общоевропейското измерение са най-големи, оставащата сума, която трябва да бъде инвестирана, се оценява на около 210 млрд. евро.

Настоящият геополитически контекст изисква от нас да инвестираме възможно най-бързо в проекти за военна мобилност, които увеличават капацитета за широкомащабно придвижване на войски и тежко оборудване в кратки срокове. Такива проекти следва да

[27] Свързване на Европа. Финансиране на транспорта, съобразено с предстоящите предизвикателства. Становище на координаторите за TEN-T.

се изпълняват координирано между държавите членки, за да се осигури безпроблемна трансгранична мобилност.

За направлението **МСЕ — Енергетика** Комисията ще продължи да организира покани за представяне на предложения за ПОИ и ПВИ и за трансгранични проекти за възобновяеми енергийни източници до 2027 г., като се очаква целият бюджет да бъде усвоен до края на програмата. Предимствата на общоевропейското измерение при проектите по МСЕ — Енергетика произтичат от приноса им за интегрирането на вътрешните енергийни пазари, за сигурността на енергийните доставки и за декарбонизацията на енергийната система.

Според проучване на нуждите от инвестиции, публикувано през януари 2025 г.[28], нуждите от инвестиции само за трансгранични електроенергийни проекти и морски електроенергийни мрежи ще възлязат на 130 млрд. евро за периода 2024—2040 г. Проектите за трансгранично сътрудничество в областта на енергията от възобновяеми източници (проекти за **ТГ ВЕИ**) са от ключово значение за оползотворяване на асиметриите в потенциала за генериране и потребление и вече са от съществено значение за държавите членки, в които са били изчерпани всички възможности за разгръщане на енергията на национално равнище. Подкрепата на ЕС е от съществено значение за подпомагане на такива проекти, които са свързани с големи капиталови разходи и по-голямо ниво на сложност и рискове, например поради трудностите при постигането на споразумения за споделяне на разходите и ползите между държавите членки.

Втората работна програма на **МСЕ в цифровия сектор** (2024—2027 г.) се основава на резултатите и поуките, извлечени от изпълнението на първата работна програма (2021—2023 г.), и на променящите се приоритети на политиката в областта на инфраструктурата за цифрова свързаност. МСЕ в цифровия сектор ще продължи да подкрепя горепосочените теми, свързани с опорната свързаност и 5G, с някои адаптации за свързаните с 5G покани, които сега са интегрирани в „широкомащабни пилотни проекти за 5G“ (като се започне с покана 4, публикувана на 22 октомври 2024 г.).

С планираното разпределение на бюджета в размер на 865 млн. евро, наличен за периода 2024—2027 г., се дава приоритет на увеличаването на капацитета, устойчивостта и сигурността на трансграничната свързаност на ЕС, като 542 млн. евро са предназначени за финансиране на глобални портали или подводни кабели. Друг приоритет е продължаването на разгръщането на най-съвременната свързаност за модерни и иновативни приложения, като за пилотни проекти за 5G са предвидени 205 млн. евро. 90 млн. евро са заделени за разгръщането на трансгранични квантови комуникационни връзки между държавите членки.

[28] Европейска комисия: Генерална дирекция „Енергетика“, Finesso, A., Kralli, A., Bene, C., Goodall, F. et al., *Investment needs of European energy infrastructure to enable a decarbonised economy – Final report (Инвестиционните нужди на европейската енергийна инфраструктура с цел създаване на условия за декарбонизирана икономика — окончателен доклад)*, Служба за публикации на Европейския съюз, 2025 г.

Работата по **междинната оценка на МСЕ за периода 2021—2027 г.** е в ход, за да се анализира по-задълбочено програмата на МСЕ. Беше обявена обществена поръчка за помощно проучване и през ноември 2024 г. Комисията публикува „Рамка за мониторинг и оценка“ (SWD(2024) 276)[29].

[29] Работен документ на службите на Комисията. Рамка за мониторинг и оценка на Механизма за свързване на Европа за периода 2021—2027 г..